

23. 5. 2016

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právní úprava obchodní firmy v NOZ

Právní úprava obchodní firmy je obsažena především v zákoně č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“). Podle ustanovení § 423 odst. 1 NOZ je obchodní firmou „jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku.“ Osoba, která v obchodním rejstříku zapsána není, tedy obchodní firmu nemá, a příslušná ustanovení NOZ o obchodní firmě se na ni nevztahují.

V souladu se zásadou jednotnosti obchodní firmy může mít podnikatel mít pouze **jednu obchodní firmu**. Dříve rejstříkové soudy připouštěly zapisovat do obchodního rejstříku i zkratku obchodní firmy (např. často používají zkratku firmy banky, Komerční banka používá zkratku KB, Československá obchodní banka ČSOB). Od tohoto postupu bylo v důsledku vývoje judikatury upuštěno a podnikatelé sice mohou používat zkratku své firmy, ale nemohou pod ní činit právní jednání.

Právní povaha obchodní firmy

Obchodní firma podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 nebyla považována za věc, ani nebyla předmětem vlastnictví, byť se náhled na tuto otázku postupem času vyvíjel. Podle úpravy v NOZ lze podle našeho názoru obchodní firmu považovat za věc. Podle ustanovení § 489 NOZ je „věcí v právním smyslu (dále jen „věc“) je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí“. Obchodní firma nepochybně slouží potřebě lidí, jejím účelem je identifikovat jednotlivé podnikatele a umožňovat jejich odlišení. Domníváme se, že obchodní firma splňuje i druhý pojmový znak definice věci, tedy je rozdílná od osoby. Za věc považuje obchodní firmu i důvodová zpráva k NOZ a řadí ji mezi tzv. věci nehmotné. Obchodní firmu lze v rámci dalšího rozlišování věcí považovat za věc nezastupitelnou (tedy nemůže být nahrazena jinou věcí téhož druhu ve smyslu § 499 NOZ) a věc nezužitelnou, kdy její běžné použití nespočívá v jejím spotřebování, zpracování nebo zcizení ve smyslu § 500 NOZ.

Požadavky na tvorbu obchodní firmy

V právní teorii se obchodní firma člení na tzv. **firemní kmen**, kterým je jádro označení, a na **dodatky**, které jsou k firemnímu kmeni připojeny. Firemním kmenem se rozumí ta část obchodní firmy, která podnikatele identifikuje a odlišuje ho od jiných podnikatelů, zatímco dodatky zpravidla označují právní formu právnické osoby. Zákon dnes již nemluví výslovně o dodatku, nicméně např. v zákoně o obchodních korporacích je u každé obchodní korporace vždy stanoveno, že obchodní firma musí obsahovat i příslušné označení právní formy, např. u akciové společnosti musí vždy firma obsahovat označení „akciová společnost“, které může být nahrazeno zkratkou „akc. spol.“ nebo „a. s.“ apod.

Požadavky na tvorbu firmy je možné nalézt i v jiných zákonech, které je třeba také při tvorbě obchodní firmy respektovat (např. zákon č. [240/2013](#) Sb., zákon č. [256/2004](#) Sb., zákon č. [21/1992](#) Sb. apod.). Tyto zákony upravující zpravidla činnost určitých finančních institucí jako jsou banky, pojišťovny, penzijní fondy, investiční společnosti a investiční fondy, kladou na tvorbu firmu zvláštní požadavky (např. vyžadují, aby ve firmě bylo uvedeno slovo „banka“, „investiční společnost“ apod. – a jiným podnikatelům použití těchto slov výslovně zakazují).

Podnikatel si nemůže zvolit libovolnou firmu; při její tvorbě je nezbytné dodržet kromě výše uvedených požadavků i určitá pravidla. Ta jsou zejména následující:

- firma **nesmí být zaměnitelná s jinou obchodní firmou**,
- **firma nesmí působit klamavě**,
- firma musí jasně a určitě odlišovat podnikatele od jiných podnikatelů.

Před rozhodnutím o volbě obchodní firmy nebo o její změně musí podnikatel provést lustraci obchodního rejstříku, zda podobnou obchodní firmu nemá zapsanou jiný podnikatel. **K odlišení firmy nepostačí rozdílná právní forma podnikatele, jejíž uvedení je součástí firmy** (např. BYTEX a.s. a BYTEX s.r.o.), ani zpravidla **odlišení sídlem** (např. BYTEX a.s. Praha x BYTEX a.s. Brno). Místní odlišení ale může být v určitých případech dostatečné (např. v judikatuře soud nakonec vyhověl zápisu obchodní firmy u obchodních společností „Pizza Kravaře, s.r.o.“ a „Pizza Pernštýn, s.r.o.“). V této souvislosti podotýkáme, že se v obchodním rejstříku vyskytuje řada duplicitních zápisů obchodních firem z dob, kdy databáze rejstříkových soudů nebyly propojeny, a mohlo tak v minulosti dojít k zápisu podnikatele pod stejnou obchodní firmou.

Pro zkoumání zaměnitelnosti a klamavosti obchodní firmy nelze vytvořit všeobecně platný postup, protože zaměnitelnost i klamavost jsou subjektivní kategorie a jejich hodnocení závisí do značné míry na osobě, která obchodní firmu posuzuje. V judikatuře je pro hodnocení zaměnitelnosti a klamavosti obchodní firmy používán zejména pohled tzv. průměrného zákazníka či spotřebitele.

Určitou výjimkou ze zákazu zaměnitelnosti obchodní firmy je tvorba tzv. **koncernové firmy**, která je obsažena v ustanovení § 426 NOZ. Podle tohoto ustanovení, je-li více obchodních závodů několika podnikatelů spojeno do podnikatelského seskupení, mohou jejich jména nebo obchodní firmy obsahovat shodné prvky; veřejnost však musí být schopna je odlišit.

Přezkum zaměnitelnosti a klamavosti

Přezkum zaměnitelnosti a klamavosti obchodní firmy provádějí především rejstříkové soudy v rámci řízení o zápisu podnikatele, resp. jeho firmy, do obchodního rejstříku. Příslušný rejstříkový soud či notář, provádí-li přímý zápis do rejstříku, vždy, je-li podán návrh na zápis do obchodního rejstříku, na základě kterého má dojít k zápisu nové obchodní firmy, **provádí přezkum, zda navržená obchodní firma není zaměnitelná či klamavá**. Rejstříkový soud či notář jednájí z úřední povinnosti. Není tedy třeba, aby někdo klamavost či zaměnitelnost namítal. Přezkum zaměnitelnosti a klamavosti má účinky pouze pro zápisové řízení. Skutečnost, že rejstříkový soud obchodní firmu do obchodního rejstříku zapíše, ale nemá a nemůže sloužit jako doklad či důkaz o tom, že obchodní firma je skutečně jedinečná (není klamavá a není zaměnitelná) a že tedy nemůže dojít k poškození práv třetích osob.

V případě, že se vlastník obchodní firmy cítí být dotčen na svých právech k obchodní firmě, má právo uplatnit vůči druhé straně svá práva vyplývající z ochrany obchodní firmy žalobou.

Ústavní soud se v minulosti zabýval otázkou, zda pokud bude následně (po zápisu firmy) podán

podnět k rejstříkovému soudu k zahájení řízení z důvodu, že jde o klamavou firmu, nejde o porušení práva na spravedlivý proces mimo jiné tím, že věc již byla v rámci zápisového řízení pravomocně rozhodnuta. Ústavní soud ústavní stížnost odmítl a potvrdil, že **předběžný přezkum firmy při zápisu do obchodního rejstříku nezakládá překážku věci rozsouzené** (viz Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.7.2007 sp.zn. III ÚS 793/07).

Povinnost jednat pod obchodní firmou (zásada firemní povinnosti)

Zásada povinného užívání obchodní firmy, tzv. firemní povinnosti, patří mezi doktrinální zásady firemního práva a v obchodním zákoníku byla zakotvena. V NOZ nicméně ustanovení, které by přikazovalo podnikateli jednat pod svou firmou, chybí. Přitom pro osoby, které nemají obchodní firmu, je tento příkaz obsažen v § 422, podle kterého podnikatel, který nemá obchodní firmu, *právně jedná při svém podnikání pod vlastním jménem; připojí-li k němu dodatky charakterizující blíže jeho osobu nebo obchodní závod, nesmí být klamavé.*

Považujeme toto za chybu zákonodárce a domníváme se, že i nadále musí platit, že podnikatel **právně jedná pod svou obchodní firmou**. Máme za to, že tento nedostatek lze překlenout výkladem (např. mimo jiné i z dikce § 422 NOZ), byť by bylo vhodné, aby zásada firemní povinnosti byla upravena přímo v zákoně. Pokud bychom se přiklonili k opačnému výkladu a umožnili podnikatelům zapsaným v rejstříku jednat i pod jiným označením, než obchodní firmou, neexistovalo by v zásadě žádné omezení, pod jakým označením mohou podnikatelé vystupovat.

Uvedení obchodní firmy na obchodních listinách

Každý podnikatel je podle § 435 NOZ povinen uvádět na obchodních listinách a v rámci informací zpřístupňovaných veřejnosti prostřednictvím dálkového přístupu mimo jiné své **jméno** a sídlo. NOZ tedy sice výslovně nemluví o firmě, nicméně pojem obchodní firma můžeme podle našeho názoru pod jméno podřadit, neboť obchodní firmu NOZ definuje jako „*jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku.*“

Právo priority

Ustanovení § 423 odst. 2 NOZ nově zakotvuje jednu ze zásad firemního práva, a to tzv. **zásadu priority**. Tato zásada nebyla v dosavadní právní úpravě obsažena, nicméně již v roce 1992 ji dovodil Vrchní soud v Praze v rozhodnutí sp. zn. 3 Cmo 233/1992 a následně ji rozvíjela i judikatura Nejvyššího soudu ČR:

„V případě, kdy dva podnikatelé užívají shodné, či zaměnitelné obchodní jméno, právo na jeho ochranu má ten, v jehož prospěch svědčí časová priorita. Je přitom nerozhodné, zda jde o fyzickou či právnickou osobu.“

Právo priority bude zpravidla svědčit obchodní firmě, která bude jako „první“ zapsána do obchodního rejstříku. NOZ nicméně vztahuje právo priority **k prvnímu užití po právu**. Je otázkou, zda k užití obchodní firmy může dojít před zápisem do obchodního rejstříku. Zápis firmy do obchodního rejstříku má totiž konstitutivní charakter. V praxi zejména u obchodních společností dochází k prodlevě mezi založením společnosti a jejím zápisem do obchodního rejstříku. Již při založení společnosti je nicméně zvolena budoucí firma této společnosti, kterou leckdy zakladatelé při jednáních před jejím vznikem používají. Otázkou tedy je, zda již okamžikem založení společnosti a prvním užitím budoucí firmy v zakladatelské listině je dáno právo priority. S ohledem na definici NOZ to nelze vyloučit a je tedy možné, aby obchodní společnost, která byla založena první, ale podala návrh na zápis do obchodního rejstříku až po jiné společnosti se stejnou obchodní firmou,

měla právo priority.

Porušení práv k obchodní firmě

Z hlediska nároků z porušení práv k obchodní firmě odkazuje zákon na úpravu práv proti nekalé soutěži. Ta jsou upravena v § 2988 NOZ, podle kterého platí, že osoba, jejíž právo bylo nekalou soutěží ohroženo nebo porušeno, **může proti rušiteli požadovat, aby se nekalé soutěže zdržel nebo aby odstranil závadný stav. Dále může požadovat přiměřené zadostiučinění, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení.**

Při porušení práv k obchodní firmě se tedy lze domáhat následujících nároků:

- zdržení se závadného jednání,
- odstranění závadného stavu,
- vydání bezdůvodného obohacení,
- přiměřené zadostiučinění,
- náhrada škody.

NOZ již výslovně neupravuje možnost přiznání práva uveřejnit rozsudek na náklady rušitele, nicméně máme za to, že soud může tuto povinnost uložit jako nepeněžitě přiměřené zadostiučinění.

Dispozice s obchodní firmou

Vlastnické právo k obchodní firmě je možné nabýt buď originárně, nebo derivativně. V případě originálního nabytí vlastnického práva může být vytvoření obchodní firmy (jejího znění) již při založení společnosti, případně kdykoliv v průběhu existence společnosti. V takovém případě se vlastnické právo nabude již **okamžikem zápisu do obchodního rejstříku**. Příkladem derivativního nabytí vlastnického práva k obchodní firmě pak bude převod, nebo přechod. Stará právní úprava v podobě obchodního zákoníku neumožňovala samostatný převod obchodní firmy bez souběžného převodu podniku nebo jeho části.

S účinností NOZ je již možný i samostatný převod obchodní firmy, tj. není nutné zároveň převádět podnik (resp. závod) či jeho část. NOZ již totiž takový převod výslovně nijak nezakazuje, a pokud na obchodní firmu budeme nahlížet jako na věc movitou a nehmotnou, která je zároveň předmětem vlastnického práva, domníváme se, že taková dispozice s obchodní firmou musí být umožněna. Obchodní firmu lze samozřejmě převést i současně s prodejem závodu. Prodej závodu nicméně již není samostatným smluvním typem a ustanovení § 2175 až 1283 obsahuje pouze v rámci úpravy kupní smlouvy tzv. zvláštní ustanovení o koupi závodu.

Otázkou je pak forma smlouvy, na základě které by se firma převáděla. Např. u darovací smlouvy platí, že při darování věci zapsané do veřejného seznamu vyžaduje smlouva písemnou formu. Obchodní firma je ale také věcí, která se zapisuje do veřejného rejstříku - do obchodního rejstříku. Kupní smlouva písemnou formu nevyžaduje, nicméně obchodní firma se vždy konstitutivně zapisuje do obchodního rejstříku a lze si obtížně představit, že by obchodní rejstřík zapsal změnu obchodní firmy bez písemného podkladu. Tím by podle našeho názoru měla být nejen samotná smlouva o převodu obchodní firmy, ale i rozhodnutí příslušného orgánu o změně obchodní firmy, neboť u obchodních společností jde vždy o povinnou náležitost zakladatelských listin (stanov apod.), které může měnit pouze nejvyšší orgán společnosti. Vlastnické právo k obchodní firmě vždy podnikatel **nabývá až okamžikem zápisu do obchodního rejstříku.**

Otázka převodu obchodní firmy je nutně spojena se zásadou, že každý podnikatel může mít pouze

jedinou obchodní firmu. Nemůže tedy nastat situace, kdy podnikatel nabude obchodní firmu, kterou začne užívat, a zároveň si ponechá i svou původní firmu.

Dále je třeba také pamatovat na to, že pokud se podnikatel rozhodne svoji firmu převést na jiného, již ji nemůže užívat sám. Jednak by to bylo v rozporu se zákazem zaměnitelnosti a klamavosti, ale zejména z důvodu, že se při převodu daná obchodní firma u tohoto podnikatele vymaže z obchodního rejstříku.

Domníváme se tak, že nakládání s firmou např. ve smyslu poskytnutí firmy do užívání (např. licenční smlouvou) je nemožné, neboť výmazem firmy z obchodního rejstříku dojde k jejímu zániku a tím i k zániku veškerých práv podnikatele k firmě (a tím i zániku licence). Tím samozřejmě není dotčena případná možnost udělení licence ke znění obchodní firmy, které bude zároveň např. ochrannou známkou, nicméně v takovém případě se již licence udělí nikoliv k obchodní firmě, ale právě k ochranné známce, jakožto předmětu duševního vlastnictví.

Při přechodu firmy dochází ke změně vlastnictví obchodní firmy v důsledku jiných skutečností, než právního jednání stran. K přechodu firmy dochází typicky smrtí člověka nebo zánikem právnické osoby.

Samotné nabytí obchodní firmy ve smyslu ustanovení § 427 NOZ patrně nelze ztotožnit se vznikem práva obchodní firmu užívat. Zákonodárce zde totiž nabyvateli klade podmínku, aby měl zároveň souhlas k užití obchodní firmy od právního předchůdce (toho, od koho obchodní firmu nabyl). Citované ustanovení vnímáme jako problematické přinejmenším z důvodu, že zákon nevyžaduje souhlas k nabytí obchodní firmy, ale **k jejímu užití**. Nicméně v případě nabytí podnikatelem obchodní firmy je zde dána zákonná povinnost nabytou obchodní firmu užívat. Situace, kdy by podnikatel obchodní firmu nabyl, ale nemohl ji užívat, by tedy neměla nastat.

V případě nabytí obchodní firmy od právního předchůdce se vyžaduje, aby nabyvatel připojil k obchodní firmě údaj vyjadřující právní nástupnictví. Je otázkou, zda údaj o právním nástupnictví musí obsahovat jméno nabyvatele, jde-li o fyzickou osobu. Domníváme se, že dle NOZ již toto nezbytné není, protože zákon již nestanoví povinnost použít jméno ve firmě fyzické osoby jako bezvýjimečnou. Zavedení povinnosti užívat údaj o právním nástupnictví by mělo chránit třetí osoby, aby nemohly být uvedeny v omyl, že se jedná stále o stejného podnikatele. V praxi uvedení právního nástupnictví v obchodní firmě bude dle našeho názoru „hodnotu firmy“ leckdy významně snižovat a podnikatelé buď tuto povinnost nebudou plnit, nebo obchodní firmu změni.

Dalším případem přechodu obchodní firmy je přeměna právnické osoby. V takovém případě obchodní firma přejde na právního nástupce, pokud s tím souhlasí, přičemž souhlas jiné osoby se nevyžaduje. Komplikovanější může být situace, kdy má právnická osoba více právních nástupců a není určeno, na kterého z nich má obchodní firma přejít. V takovém případě zákon stanoví, že obchodní firma nepřejde na žádného z právních nástupců. O potřebnosti tohoto zákonného pravidla můžeme pochybovat. V případě přeměny se totiž zpravidla nelze setkat se samostatným a výslovným souhlasem právního nástupce. Domníváme se, že souhlas je nutné spatřovat již v samotném uvedení firmy nástupnické společnosti ve schváleném projektu přeměny. S přechodem obchodního jména v důsledku přeměny také souvisí otázkou, zda povinnost informovat o právním nástupnictví platí i pro tento případ přechodu. Při doslovném jazykovém výkladu zákona se lze domnívat, že i v případě přeměny bude třeba uvést údaj o právním nástupnictví. Tento závěr je ale diskutabilní a příkláněli bychom se k názoru vykládat změnu obchodní firmy při přeměně tak, že v tomto případě nástupnický dodatek být uveden nemusí.

Nakonec poukazujeme na skutečnost, že NOZ neupravuje podrobnější úpravu dědění obchodní firmy.

Nicméně s ohledem na povahu obchodní firmy, kterou, jak jsme uvedli výše, považujeme za věc, by měla být předmětem dědického řízení a měla být zpravidla projednávána jako součást závodu zůstavitele. Domníváme se, že není vyloučeno ani samostatné nakládání s firmou i v rámci dědictví.

JUDr. Vladimíra Knoblochová, DiS.,
advokát, partner

Mgr. Konstantin Lavrushin,
spolupracující advokát

[DBK PARTNERS, advokátní kancelář, s.r.o.](#)

V Parku 2323/14
148 00 Praha 4

Tel.: +420 244 912 463

Fax: +420 244 912 803

e-mail: ak@dbkp.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)

- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)